

КРАВЧЕНКО Наталія

**ФЕЙКИ ЯК ІНСТРУМЕНТ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ВІЙНИ:
СИСТЕМАТИЗАЦІЯ, МЕХАНІЗМИ ВПЛИВУ ТА МЕТОДИ ПРОТИДІЇ
В УМОВАХ СУЧАСНИХ ГІБРИДНИХ КОНФЛІКТІВ**

Сучасна інформаційна війна – це потужний інструмент впливу на міжнародну комунікацію. Для протистояння необхідні як технологічні рішення, так і підвищення обізнаності суспільства.

Одним із ключових інструментів інформаційної війни та пропаганди є фейкові новини. Вони створюються та поширюються з метою маніпулювання громадською думкою, дестабілізації суспільства або досягнення політичних, економічних чи військових цілей.

Основними характеристиками фейкових новин є їх навмисність, коли інформація створюється та поширюється з чіткою метою обману; емоційність, яка досягається через часті зміни провокаційних заголовків, щоб викликати шок, страх чи гнів; вірусність, тобто швидке поширення через соцмережі, месенджери; маскування під правду, у разі можуть містити часткову правду або використовувати реальні фото у викривленому контексті.

Види фейкових новин:

Тип	Опис	Приклад
Повністю вигадані	Не мають жодного зв'язку з реальністю	«Україна планує ядерний удар по Москві»
Маніпуляції	Використання реальних фактів у неправдивому контексті	Фото зі старої катастрофи видають за нову
Дезінформація	Поширення неперевірених даних	«Вакцини від COVID-19 містять мікрочіпи»
Сатира/жарти	Гумор, який сприймають за правду (іноді використовується для пропаганди)	Сатиричні сайти, що видають себе за ЗМІ

Ефективність фейкових новин пояснюється швидкістю поширення – соцмережі алгоритмічно підсилюють сенсаційний контент; підтвердженням упереджень (confirmation bias) – люди схильні вірити тому, що відповідає їхнім поглядам; емоційними впливами – страх, гнів, радість змушують ділитися без перевірки; слабким рівнем медіаграмотності – багато людей не аналізують джерела.

Важливо протистояти фейкам: перевіряти джерела – чи це офіційний сайт, авторитетний ЗМІ; шукати підтвердження – чи інші медіа писали про це; аналізувати фото/відео (Google Reverse Image Search, InVID для відео); увага до деталей – дивні дати, помилки, нелогічні твердження; використовувати фактчекінгові сайти (StopFake, BBC Reality Check, Snopes).

Нині вчені визначили, що ключовими інструментами протидії дезінформації є критичне мислення, медіаграмотність та фактчекінг (від англ. «Fact checking» – перевірка фактів). Останній полягає в аналізі інформації на точність, достовірність і правдивість, а його основне завдання – викриття розбіжностей між заявленими фактами та реальністю. Професійну перевірку фактів зазвичай здійснюють спеціалізовані агенції (наприклад, www.euvsdisinfo.eu) або програмні інструменти, такі як «Images Google», «TinEye», «Fotoforensics», «InVID Project» тощо. В Україні першим фактчекінговим проектом став аналітичний портал «Слово і діло» (2008 р.), який аналізував виконання політиками їхніх обіцянок. Пізніше з'явилися інші платформи: у 2014 році – «StopFake» для протистояння російській пропаганді, а також «VoxCheck», «FactCheck» (з 2018 року – «БезБрехні») та інші [1]. Також ефективними інструментами є такі сервіси, як «Skeptive», «Trooclick», «Truth Goggles» та «Lazy Truth». За даними на 2022 рік, налічується понад 390 спеціалізованих фактчекінгових медіа, які не лише аналізують інформацію, а й розвивають медіаграмотність користувачів, допомагаючи відрізнити достовірні дані від пропагандистських маніпуляцій.

Серед державних сервісів протидії дезінформації функціонує Центр протидії дезінформації при Раді національної безпеки і оборони України (з 2021 р.) та Центр стратегічних комунікацій та інформаційної безпеки при Міністерстві культури та стратегічних комунікацій України (з 2021 р.).

Серед відомих прикладів фейків: «Російські хакери зламали вибори в США» (2016) – частина інфовійни; «Українські військові обстрілюють власних цивільних» (2022) – російська пропаганда; «5G викликає COVID-19» (2020) – теорія змови, що призвела до підпалів вишок, «Зеленський втік з України» (2022) – російська пропаганда, під час повномасштабного вторгнення РФ поширювались фейки, нібито Зеленський покинув Київ. Президент опублікував відео з центру столиці, а пізніше – з передмість під обстрілами; «Deepfake Зеленського з наказом здаватися» (2022) – російська пропаганда, у соцмережах з'явилося відео, де «Зеленський» звертався до українців із закликом скласти зброю, українські ЗМІ та сам президент спростували фейк за годину, але відео встигло поширитися в РФ. Створено за допомогою AI-синтезу голосу та анімації обличчя. «Байден підробив результати виборів» (2020) – США, фейк Трампа.

Дональд Трамп без доказів стверджував, що демократи вкрали у нього перемогу через «масові фальсифікації», десятки судів відхилили позови через відсутність доказів, фейк призвів до штурму Капітолію 6 січня 2021 року.

Отже, фейкові новини – це не просто «брехня», а потужна зброя в інформаційних війнах. Їхня небезпека полягає в тому, що вони формують альтернативну реальність, яка впливає на рішення людей. Ефективний захист – це критичне мислення, медіаграмотність та використання фактчекінгу.

Література

1. Маркова В. Фактчекінгові медіаресурси у формуванні критичного мислення населення. https://www.aup.com.ua/uploads/Zbirnyk_8_konf_2020.pdf

**Ministry of Education
and Science of Ukraine**

**National University of Life
and Environmental Sciences of
Ukraine**

**Faculty of Humanities
and Pedagogy**

**Дипломатична
академія
України**

**NATIONAL UNIVERSITY OF LIFE
AND ENVIRONMENTAL SCIENCES OF UKRAINE
Faculty of Humanities and Pedagogy
Department of Philosophy and International Communication**

**INTERNATIONAL AND INTERCULTURAL COMMUNICATION
IN SHAPING UKRAINE'S IMAGE:
DEVELOPMENT STRATEGIES**

**MATERIALS
OF THE INTERNATIONAL
SCIENTIFIC AND PRACTICAL CONFERENCE**

May 01, 2025

Kyiv

Міжнародна і міжкультурна комунікація у формуванні іміджу України: стратегії розвитку: зб. матеріалів Міжнародної наук.-практ. конф. Київ, 01 травня, 2025 р. Київ: Міленіум, 2025. 178с.

Збірник укладено за матеріалами Міжнародної науково-практичної конференції «Міжнародна і міжкультурна комунікація у формуванні іміджу України: стратегії розвитку», що її провела кафедра філософії та міжнародної комунікації гуманітарно-педагогічного факультету Національного університету біоресурсів і природокористування України. Наповнення рубрик синхронізовано з основними напрямками роботи конференції.

Видання розраховано на науковців, викладачів, аспірантів, студентів.

The collection is compiled on materials of the International scientific and practice conference «International and intercultural communication in shaping Ukraine's image: development strategies» a held by the Department of Philosophy and International Communication of the Faculty of Humanities and Pedagogy of the National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine. All the materials are synchronized with the guidelines of the conference.

Forscientists, lecturers, postgraduates, students.

Редакційна колегія:

Шинкарук В.Д., д-р філ. наук, проф. (голова); Балалаєва О. Ю., канд. пед. наук, доц., Вакулик І.І., канд. філ. наук, доц.; Культенко В.П., канд. філос. наук, доц., Лаута О.Д., канд. філос. наук, доц., Савицька І.М., канд. філос. наук, доц., Христюк С.Б., канд. іст. наук, доц.

Схвалено до друку на засіданні вченої ради
гуманітарно-педагогічного факультету, протокол № 9 від 17.04.2025

Тези подано в авторській редакції.

Автори тез відповідають за достовірність викладеного матеріалу,
за правильне цитування джерел, покликання на них і засвідчують відсутність плагіату.

Передруковувати опубліковані в збірнику матеріали
дозволяється тільки за згодою авторів.

© НУБіП України, 2025
© Автори, 2025